

غزل شماره ۱۱

مطرب بگو که کار جهان شد به کام ما	۱	ساقی به نور باده برافروز جام ما	۱
ای بی خبر ز لذت شرب مدام ما	۲	مادر پیاله عکس رخ یار دیده ایم	۲
ثبت است بر جریده عالم دوام ما	۳	هرگز نمیرد آن که دلش زنده شد به عشق	۳
کاید به جلوه سرو صنوبر خرام ما	۴	چندان بود کرشمه و ناز سسی قدان	۴
زنهار عرضه ده بر جانان پیام ما	۵	ای باد اگر به گلشن احباب بگذری	۵
خود آید آن که یاد نیاری ز نام ما	۶	گو نام ما زیاد به عدا چه می بری	۶
زان رو سپرده اند به مستی زمام ما	۷	مستی به چشم شاهد و لبند ما خوش است	۷
نان حلال شیخ ز آب حرام ما	۸	ترسم که صرف ای نبرد روز بازخواست	۸
باشد که مرغ وصل کند قصد دام ما	۹	حافظ ز دیده دانه اسگی، همی نشان	۹
هستند غرق نعمت حاجی قوام ما	۱۰	دریای اخضر فلک و کشتی هلال	۱۰

ترج غزل

معانی لغات غزل

نور باده: باده به نور تشبیه شده (اضافه تشبیهی).
 برافروز: روشن و درخشان کن.
 مطرب: سازنده و نوازنده و خواننده آواز.
 مدام: شراب انگور، همیشه.
 شرب مدام: شرب دائم، شرب همیشه، شرب شراب.
 جریده: دفتر.
 دوام: ثبات، جاودانگی.
 کرشمه: ناز و غمزه و اشارات دلبرانه با چشم و ابرو.
 سهی: موزون، راست و مستقیم.
 سهی قدان: موزون قامتان، بلند بالایان.
 صنوبر: از خانواده کاج و صنوبر خرام به معنای جلوه و خرامیدن صنوبری.
 گلشن احباب: (استعاره) مجلس دوستان.
 زنه‌ار: زینهار، امان، الأمان!، الحذر، خدا را، حتما و مؤکدا.
 عرضه ده: عرض کن، برسان.
 عمدا: از روی عمد، قصد.
 شاهد دل‌بند: (استعاره) محبوب دوست داشتنی.
 زمام: اختیار.
 صرفه: نفع، فایده، بهره.
 آب حرام: (استعاره) شراب مرغ وصل: (اضافه تشبیهی) وصل به مرغ تشبیه شده است.

بیت اول

الف: ای ساقی با باده رخشان، پیاله ما را روشن و لبالب کن و ای مطرب برخوان و بگو: کار جهان به کام ما شد.

ب: ای ساقی با باده زلال و روشن پیاله ما را درخشان کن و ای مطرب بگو که کار جهان به کار ما شد...

بیت دوم

الف: (بگو که) ما در پیاله عکس روی محبوب دیده‌ایم، ای بی‌خبر ز لذت شراب خواری ما.
ب: به بیخبران از لذت شراب خواری ما بگو که ما در پیاله شراب عکس روی محبوب خود را دیده‌ایم.

بیت سوم

کسی که دلش با نیروی عشق می‌تپد و زنده است هرگز نمی‌میرد (بدین سبب) در دفتر روزگار نام ما جاویدان و با ثبات است.

بیت چهارم

ناز و کرشمه دلبران بلند بالا تا زمانی خریدار دارد که محبوب سرو رفتار ما جلوه‌گری نکرده است.

بیت پنجم

ای باد صبا اگر گذارت به مجلس دوستان افتاد از برای خدا این پیام ما را به گوش جانان برسان:

بیت ششم

بگو چرا عمدا وانمود می‌کنی که نام ما را فراموش کرده‌ای؟ دیری نمی‌گذرد که ما در می‌گذریم و نام ما را از یاد خواهی برد.

بیت هفتم

الف: مستی زیننده چشم محبوب دل‌بند ماست بدین سبب عنان اختیار ما را به دست چشم مستی داده‌اند.

ب: در چشم محبوب دل‌بند ما حالت مستی و بیخودی از شراب زیننده است بدین سبب زمام عقل ما را به دست مستی سپرده‌اند.

بیت هشتم

از آن می‌ترسم که به هنگام پرسش و پاسخ روز قیامت، نان حلالی را که شیخ (از محلّ جیره موقوفات مدرسه سهمیه طلاب) خورده است امتیاز و فضیلتی از شراب حرامی که ما خورده‌ایم کسب نکند.

بیت نهم

حافظ دانه‌های گوهر اشکت را (به پای محبوب) نثار کن. شاید مرغ وصال جانان به خاطر این دانه‌ها به دام افتد.

بیت دهم

دریای سبز سپهرگردون و کشتی هلال ماه آن، همگی در دریای نعمت حاجی قوام غرقند.
میر کرمانی: ای روی دلفریب تو ماه تمام ماوی از نسیم زلف تو مشکین مشام ما*

۱. این غزل یکی از غزل‌های متعارف حافظ است که می‌شود گفت بدون هیچ انگیزه سیاسی و یا شرح رویدادی سروده شده است و با توجه به بیت مقطع آن به نظر می‌رسد شاعر در زمانی جز از زمان سرودن غزل با اضافه کردن ای ن بیت، غزل را به نام حاجی قوام الدین حسن تمغاچی نموده و به او هدیه کرده است.

۲. حاجی قوام الدین حسن تمغاچی مأمور مالیات و امور مالی دربار شیخ ابو اسحاق و از دوستان خواجه حافظ بوده است. او از اکابر فارس بود و در تاریخ ششم ربیع الاول سال ۷۵۴ هجری یعنی زمانی که شیراز در محاصره امیر مبارز الدین بود فوت کرد و مرگ او ضربه بزرگی به شیخ ابو اسحاق و دوست او حافظ وارد آورد. حافظ در پنج مورد در سراسر دیوان فعلی خود از او یاد کرده است که یکی از آنها قطعه‌یی در رحلت اوست و به جای خود به آنها اشاره خواهد شد.

****

شرح جلالی بر حافظ - دکتر عبدالحسین جلالیان